

TUOMAS KUHMENEN

KTT, MMM, dosentti, tutkimusjohtaja

Turun yliopisto, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Trendianalyysi maaseudun kehittämisen tukena

<https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.156985>

Trendianalyysi lukuisissa muodoissaan on empiirinen menetelmä, jonka avulla tunnistetaan ja arvioidaan useimmiten megatrendejä, trendejä ja/tai heikkoja signaaleja. Keskeistä trendianalysissä on tunnistaa trendityyppien erilaisuus, niiden elinkaarivaihe (jokainen trendi päättyy joskus) sekä alueellinen kohtaanto. Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin RURALIZATION-hankeessa vuonna 2020. Trendihavaintoja tehtiin yhteensä 1 560 kappaletta useista erilaisista lähteistä yli 40 tutkijan voimin havaintoharhan pienentämiseksi, ja niitä arvioitiin systemaattisesti yhteisen kriteeristön avulla. Vallitsevat megatrendit ja trendit näyttäisivät jarruttavan maaseudun myönteistä kehitystä, kun taas heikot signaalit näyttäytyvät maaseudun suurimpina mahdollisuuksina. Maaseutuvaikutuksiltaan merkittävimpiä trendejä voisi kuvata sanoilla uudistuminen, merkityksellisyys ja kestävyys. Maaseudun tulevaisuustyössä olisi perusteltua panostaa omaehtoiseen toimintaan ja luopua yleisimmin tarjottujen megatrendilistojen yksinomaisesta käytöstä, koska maaseudun myönteinen tulevaisuus ei synny nykyisten megatrendien kannattelemana.

Asiasanat: heikko signaali, maaseutu, megatrendi, trendi

Trendianalyysi on usein käytetty väline tulevan toimintaympäristön ennakkoinnissa. Se on empiirinen menetelmä, joka ei tukeudu tiettyyn teoriaan, käsitteelliseen perustaan tai analyyttiseen viitekehukseen ja jota siksi käytetään hyvin monin eri tavoin. Toki trendianalyysin käyttömahdollisuuden taustalla on ontologinen ajatus siitä, että tulevaisuus on aina jossain määrin menneisyyden määrittämä, jolloin sitä voidaan ainakin yrittää ennakoita aiempien kehityskulkujen perusteella.

Trendianalyysissä erotetaan usein toisistaan megatrendit, trendit ja heikot signaalit. *Megatrendit* ovat kehityksen moniulotteisia valtavirtoja, jotka vaikuttavat yhteiskuntaan laaja-alaisesti, usein jopa maailmanlaajuisesti (Toffler 1991; Naisbitt 1982; Hienonen 2011; Naughtin ym. 2024). Esimerkiksi kaupungistuminen, maapalloistuminen (globalisaatio) ja fossiilitalous ovat nykyhetken megatrendejä. *Trendit* ovat megatrendejä pienialaisempia kehityssuuntia, jotka vaikuttavat esimerkiksi tietyillä toimialoilla tai alueilla (Raymond 2010; Liobikiene ym. 2020; OECD 2022). Bio- ja kiertotalous, etätyö, verkkokauppa ja mobiilipalvelut ovat esimerkkejä nykyhetken trendeistä. *Heikot signaalit* ovat muutosoireita, pienialaisia ilmiöitä (Ansoff 1975; Kim ym. 2013; Schwarz ym. 2014). Tällaisia ovat vaikkapa agroekologinen viljelytapa, kohtuutalous ja vapaaehtoismatkailu. Joskus erotetaan omaksi ryhmäkseen myös ”villit kortit”, joiden toteutumistodennäköisyys on pieni mutta vaikutus toteutuessaan suuri (esim. merivirtojen muutokset, sodat, epidemiat, muuttuva maailmanjärjestys; Saritas & Smith 2011). Megatrendi tarkoittaa, että näin tapahtuu likimain kaikkialla, kun taas trendi tarkoittaa, että näin tapahtuu siellä ja täällä, ja heikko signaali puolestaan tarkoittaa, että tämä tapahtuu tuolla jossain. Trendien luokittelu on kaiken kaikkiaan epämääräistä, vaihtelevaa, tapauskohtaista ja sopimuksenvaraista, koska esimerkiksi megatrendit voivat koostua useamman trendin kimpuista (Mannermaa 1999; Rubin 2004). Pelkkää tietyn ilmiön tilastollista kehityssuuntaa saatetaan myös nimittää trendiksi (esim. Kirk ym. 2012; Sen 2017; Kitao & Jamada 2024).

Nyt havaittavat trendit ovat menneisyyden tuotosta. Voimme havaita tässä hetkessä poikkileikkauksen eri-ikäisistä megatrendeistä, trendeistä ja heikoista signaaleista, joilla kullakin on takanaan tietynpituisen historia ja edessään tietynpituisen tulevaisuus, jota tosin emme voi tietää. Kaikilla trendeillä on joka tapauksessa oma *elinkaarensa*: ne syntyvät, vahvistuvat ja päättyvät (Wilenius & Casti 2015) – muutenhan ne eivät olisi trendejä vaan ikuisesti jatkuvia muutosvakioita. Vaikka esimerkiksi

kaupungistuminen tuntuu nyt vahvalta valtavirralla, sekin päättyy aikaan, koska kaupungistumisaste ei voi ylittää sataa prosenttia. Osa heikoista signaaleista vahvistuu trendeiksi tai jopa megatrendeiksi ja osa sammuu. Trendien elinkaaridynamiikan ohittaminen tai unohtaminen voi johtaa väärin johtopäätöksiin erilaisten trendien merkityksestä tulevaisuudessa.

Kaikilla trendeillä on myös omanlaisensa *kohtaanto* erilaisiin toimintoihin ja alueisiin. Koska esimerkiksi Suomessa yhteiskunnan toiminnot ovat vahvasti alueellisesti eriytyneitä (esim. Myrskylä 2007; Kuhmonen & Niittykangas 2008), toiminto- ja aluekohtaiset vaikutukset kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa. Kun valtio ja valtioenemmistöiset osakeyhtiöt tarjosivat vuonna 2023 Uudellamaalla 10 % työpaikoista, osuus Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla oli vain 3 %. Alkutuotannon osuus työpaikoista oli Uudenmaan maakunnassa vain 0,4 %, Etelä-Pohjanmaalla 6,9 %. (Edellä mainitut osuudet on laskettu Tilastokeskuksen aineistoista.) Globalisaation, digitalisaation, kaupungistumisen, väestön ikääntymisen, yhteiskunnan palveluvaltaistumisen, etätyön, alkutuotannon rakennemuutoksen tai vaikkapa lähiruuan vaikutukset ovat olleet varsin erilaisia erityyppisillä alueilla.

Jotta trendianalysistä olisi hyötyä maaseudun kehittämistyön tukena, trendeistä pitäisi pystyä arvioimaan sekä niiden elinkaarivaihe että niiden alueellinen kohtaanto. Analyysissä olisi syytä tukeutua myös monenlaisiin trendeihin eikä vain megatrendeihin, kuten usein tehdään (esim. Hienonen 2011; Dufva ym. 2020; Dufva & Rekola 2023), koska trendilajien alueelliset vaikutukset ja elinkaaret voivat poiketa merkittävästi toisistaan.

Maaseudun kehittämistyön kannalta tukeutuminen nykyhetkeen ja oletus historiallisten trendien jatkumisesta on erityisen ongelmallista. Mannermaa (2004, 23–26) kutsuu tätä yleistä ilmiötä ”trendiajatteluksi”. Vaikka maaseudun kehitykseen ovat vaikuttaneet monet tunnetut ja pitkään jatkuneet megatrendit, monet niistä saattavat olla elinkaarensa päässä tai hiipumassa. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttaneesta fossiilitaloudesta tulisi luopua, pitkään jatkunut kaupungistuminen lähestyy kyllästymispistettä (Suomen kaupungistumisaste on jo 88 %; World Bank 2023), ja suureen ulkoisriippuvuuteen johtanut globalisaatio koetaan yleistyvien kriisien maailmassa riskialttiiksi kehitysuunnaksi.

Lisäksi Suomella on käsissään joukko *uusia haasteita*. Nopeasti ikääntyvä väestö (eläketulot ovat aina pienemmät kuin työtulot) ja laaja verorahoitukseen nojaava julkinen sektori muodostavat epäyhtälön, jonka toisella puolella ovat laaja maahanmuutto tai velkaantuneen valtion hyvinvointipalveluiden raju karsiminen. 17 suurinta kaupunkia – jotka ovat maan sisäisessä työnjaossa hallinto- ja kulutuskeskuksia – tuottavat yli puolet Suomen kulutusperusteisista ilmastopäästöistä, kun taas 247 pientä kuntaa tuottavat vain neljänneksen päästöistä (laskettu SYKE:n aineistoista). Päästöjen maantiede ei suosi kaupunkeja. Kulutusvetoisesta ja sen myötä ympäristöä tuhoavasta kasvutaloudesta olisi perusteltua siirtyä riittävyysvetoiseen kohtuutalouteen (Myllylä 2023).

Laajemmassa näkökulmassa monet väestöltään kasvavat alueet päivän-tasaajan lähellä kuivuvat ilmastomuutoksen edetessä ja kykenevät tuottamaan entistä vähemmän ruokaa, vaikka niiden väestö kasvaa voimakkaasti (FAO 2018). Ilmastopakolaisia voi tulla mittava määrä Suomen kaltaisille alueille, joilla ruuan tuotantokyky ei ole uhattuna ilmastomuutoksen takia. Luonnon monimuotoisuus heikkenee erityisesti tropiikissa ja merkittävässä määrin nimenomaan kehittyneiden teollisuusmaiden kulutuskysynnän tyydyttämisen vuoksi (Lenzen ym. 2012). Jos näihin uusiin haasteisiin löytyy ratkaisu, moni nykyinen megatrendi sammuu nopeasti, koska haasteet ovat hallitsevien kehityssuuntien tuoksia.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tällä hetkellä vallitsevien megatrendien, trendien ja heikkojen signaalien elinkaarinäkyviä ja kohtaantoa erilaisten alueiden näkökulmasta. Tavoitteena on piirtää kokonaisvaltainen kuva Euroopan maaseutualueilla vallitsevista kehityssuunnista sekä niiden vaikutuksista ja tulevaisuudennäkymistä. Tutkimus on luonteeltaan kartoittava (eksploraatiivinen), ja se perustuu Horizon2020 -tutkimus- ja innovaatiohankkeessa (RURALIZATION, www.ruralization.eu) tuotettuun aineistoon.

Seuraavassa keskustellaan trendien elinkaarista ja alueellisesta kohtaanosta. Sen jälkeen esitellään tutkimuksen menetelmät ja aineistot. Tulosten tarkastelun jälkeen esitetään tutkimuksen johtopäätökset.

Trendien elinkaari ja alueellinen kohtaanto

Trendien elinkaari

Trendien elinkaaridynamiikka on monitahoinen ilmiö, jonka ohittaminen esimerkiksi nykyisiä trendejä jatkamalla (ekstrapoloimalla) voi johtaa täysin virheellisiin päätelmiin (vrt. Pöllänen ym. 2022). Monet trendit synnyttävät usein pikemminkin aaltomaisia kuin suoraviivaisia kehityskulkuja. Megatrendit voivat synnyttää niitä maailmanlaajuisesti ja pienialaisemmat trendit alueellisesti tai paikallisesti. Esimerkiksi Kondratieffin aallot kuvaavat kehityskulkuja, joissa teknologiapohjainen megatrendi – höyrykone, rautatiet ja teräs, sähköistyminen ja kemia, autoistuminen ja petrokemikaalit, informaatioteknologia – on vetänyt maailmantalouden uuteen kasvuun kriisin jälkeen (Kondratieff & Stolper 1935; Nefiodow & Nefiodow 2017). Aaltoliikkeen sykli on ollut 40–60 vuotta. Myös Mannermaa (2004) on tunnistanut samantyyliisiä ”suuria aaltoja”, joiden kesto on lyhentynyt agraariajan vuosituhansista teollisen ajan 250 vuoteen, tietoyhteiskunnan 50 vuoteen, bioyhteiskunnan 25 vuoteen ja tulossa ehkä olevan fuusioyhteiskunnan vielä lyhyempään keston. Oksa (1994) on hahmotellut samantyyppisiä maaseudun kehitysaaltoja, joissa historialliset kerrostumat ohentuvat ja uudet kerrostuvat vahvistuvat ajan saatossa.

Yhteiskuntien ja talouksien pitkän aikavälin kehitystä kannattelevat monenlaiset megatrendit ja trendikimput. Niiden ennakointi on mielekästä lähinnä seuraavan aallon osalta. Yksityiskohtaisemmalla tasolla on olemassa myös suuri joukko lyhytkestoisempia trendejä ja heikkoja signaaleja, joilla on yhteiskunnallista merkitystä. Kaikenlaisten trendien vaikutusten elinkaaren arviointi on kuitenkin haasteellista ja yleisesti ottaen haasteellisempaa kuin niiden alueellisen kohtaannon arviointi. Tätä on havainnollistettu kuviossa 1.

Trendi 1 on selvästi megatrendi havaintohetkellä t_1 samoin kuin havaintohetkellä t_2 . Vielä tuolloinkin on ”trendiajattelun” vuoksi vaikea ennakoida sen nopeaa sammumista aivan lähitulevaisuudessa. Esimerkkinä trendin 1 elinkaaresta voisi olla fossiilitalous, joka on kannatellut kulutuksen ja talouden kasvua yli vuosisadan mutta josta tulisi ilmastonmuutoksen aiheuttajana nopeasti luopua (Johnsson ym. 2019; Soeder 2021). Pitkäänkin jatkuneissa trendeissä voi olla ”epäjatkuvuuskohtia” (Ansoff 1975, 22; Saritas & Smith 2011, 297).

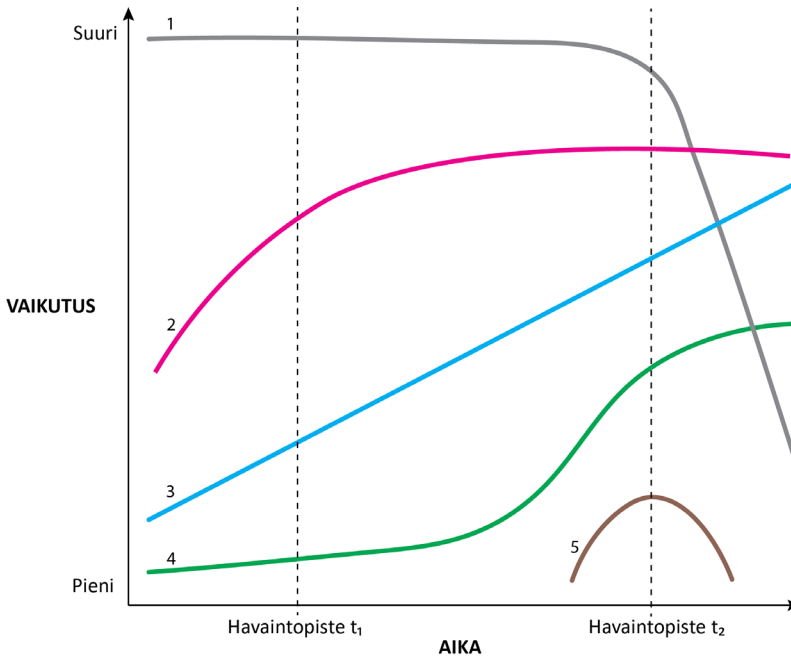
Trendi 2 on myös megatrendi molemmissa havaintopisteissä. Havaintopisteessä t_1 sen kehityksestä olisi lähihistorian nopean vahvistumisen pohjalta helppo tehdä väärä ennuste, koska havaintopisteeseen t_2 mennessä sen kehitys on jo taittunut. Kaupungistuminen on hyvä esimerkki tällaisesta trendin elinkaaresta. Vuosien 1960–1990 nopean kaupungistumistrendin jatkuminen olisi johtanut yli 100 prosentin kaupungistumisasteeseen jo vuonna 2017 (laskettu Maailmanpankin aineistoista), mutta todellisuudessa trendissä oli selvä käänneaste 1990-luvun alussa.

Trendi 3 on havaintojakson aikana vahvistunut heikosta signaalista ensin trendiksi ja sitten megatrendiksi. Esimerkkinä voisi olla vaikkapa sähköinen viestintä, joka on kehittynyt pöytäkoneiden ulisevista modeemi-yhteyksistä maailmanlaajuiseen tietoverkkoon ja paikasta riippumattomaan mobiiliviestintään sekä laajentunut tiedotusvälineiden viestinnästä kaikkien viestinnäksi sosiaalisessa mediassa. Trendin 3 kehityksessä on (jälkikäteen nähtynä) ennustettavuutta havaintopisteiden välillä.

Trendi 4 on ollut pitkään heikko signaali mutta vahvistunut havaintopisteiden välisenä aikana nopeasti merkittäväksi trendiksi. Esimerkiksi sopisi hyvin luonnonmukainen maataloustuotanto (luomu), joka oli pitkään marginaalista hankkeiden ja pioneerien varassa tapahtunutta toimintaa. EU-jäsenyyden jälkeen luomu pyrähti nopeaan kasvuun, joka on nyt hiljalleen tasaantumassa. Havaintopisteessä t_1 tulevaa kasvupyrähdystä saattoi olla vaikea nähdä.

Trendi 5 on nopeasti ilmaantunut ja kasvanut heikko signaali, joka on hiipunut yhtä nopeasti kuin syntynytkin. Havaintopisteessä t_2 trendi näyttäytyy vahvana kasvualana. Esimerkiksi sopisi hyönteisruoka tai jokin muu ”buumi”. Tällaisten trendien syntymistä ja elinkaarta on todella vaikea ennakoita, koska heikot signaalit voivat syntyä ja hiipua hyvinkin satunnaisten tekijöiden tuloksena. Esimerkiksi hyönteisruokabuumin takana oli laaja julkisuus, joka perustui osittain epäluotettavaan selvitykseen väestön kiinnostuksesta hyönteisruokaa kohtaan (Turun yliopisto 2016; Rouhiainen 2017).

Esimerkit osoittavat, kuinka aikariippuvaista trendien vaikutuksen ja merkityksen tulkinta on. Lisäksi trendejä on vaikea mitata ja osin jopa havaita, koska kysymys ei ole pelkästään yleisissä tilastoissa havaittavista muutoksista.

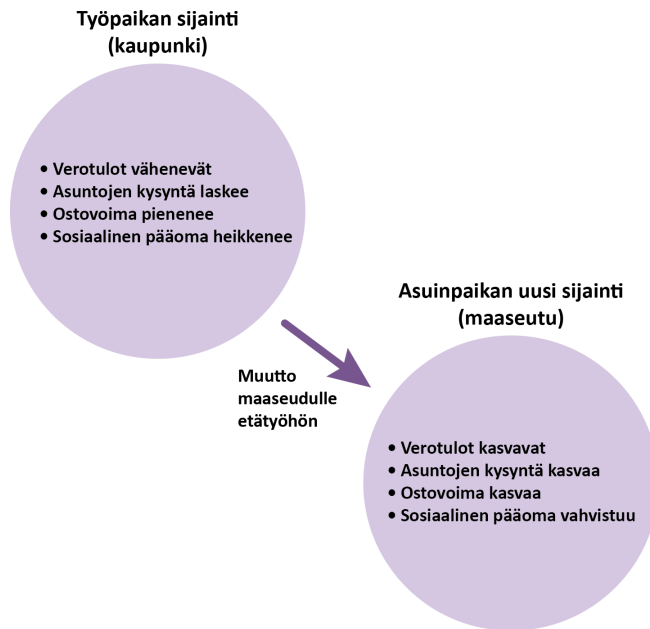

Kuvio 1. Esimerkkejä trendien elinkaarista ja havaintopisteiden vaikutuksista.

Trendien alueellinen kohtaanto

Trendien alueellinen kohtaanto voi olla hyvin monenlainen. Esimerkiksi kaupungistumisen megatrendi on tarkoittanut maaseutuväestön vähene mistä, kaupunkiväestön kasvua ja sen myötä palveluiden keskittymistä ja keskittämistä keskustaunkeihin (Eskelinen & Niiranen 2003; Tervo 2010; 2023). Kaupungistuminen on liittynyt kiinteästi alkutuotannon tuottavuuden kasvuun, minkä ansiosta työvoimaa on voinut siirtyä muille toimialoille (Kuhmonen & Niittykangas 2008). Alkutuotannon työvoiman vähentyminen ei ole ollut alueellisesti tasaista kuten ei myöskään maaseudulla asuvien hyötyminen kaupungeista esimerkiksi keskittyvien palveluiden saavutettavuuden tai työssäkäyntimahdollisuuksien muodossa.

Kaikki trendit eivät luonnollisestikaan ole hyödyllisiä kaupungeille ja haitallisia maaseudulle. Esimerkiksi monipaikkaisuus, etätö ja luonnonläheinen elämäntapa ovat vahvistaneet monen maaseutualueen elinvoimaa ja toimeentulomahdollisuuksien kirjoa. Yhdellä trendillä voi myös olla hyvin monenlaisia vaikutuksia tietynlaisen alueen toimeentuloa, asumista ja elämäntapaa koskeviin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. Kuviossa 2 on esimerkinomaisesti kuvattu etätöyön yleistymisen alueellisia vaikutuksia.

Kuvio 2. Etätöiden yleistymisen alueellisia vaikutuksia.

Menetelmät ja aineistot

Tutkimuksen aineisto kerättiin RURALIZATION-hankkeessa (www.ruralization.eu) vuonna 2020. Trendejä tunnistettiin neljästä erilaisesta aineistosta. Ensinnäkin aikavälillä 2010–2020 toteutetuista eurooppalaisista tutkimushankkeista etsittiin ensin maaseutuun, maatalouteen, väestömuutokseen ja sosioekonomiseen kehitykseen liittyviä hankkeita. Yhteensä 71 analysoidusta hankkeesta 64 hanketta ja 71 raporttia sisälsi tietoa maaseutuun liittyvistä trendeistä ja kehityssuunnista (mm. ESPON, SEGIRA, FARMPATH, RURITAGE, NEWBIE, EDORA, PURR, ESCAPE ja VOLANTE). Raporteista tehtiin avainsanahaku (megatrendi, trendi, dynamiikka, kehitys, muutos, tulevaisuus, maaseutu, globaali, Eurooppa), minkä avulla tästä aineistosta tunnistettiin lopulta 626 trendiä.

Toiseksi tieteellisiä lehtiä valittiin teemoittelun (tulevaisuudentutkimus, maaseutututkimus, kestävä kehitys, aluetutkimus) perusteella tarkasteluun 23 kappaletta (esim. Futures, Food Policy, Journal of Rural Studies, Global Environmental Change, Sustainability Science, Land Use Policy, Regional Studies). Näihin lehtiin tehtiin aikaväliä 2010–2020 koskeva avainsanahaku (mm. trendi, transitio, kehitys, muutos, kasvu, vähentyminen, dynamiikka, Eurooppa, EU), jonka avulla löytyi 1 126 avainsanoja

sisältävää artikkelia. Seuraavassa vaiheessa lopulliseen aineistoon jätettiin vain aiheeseen liittyvät artikkelit (342), joista megatrendejä, trendejä tai heikkoja signaaleja löytyi 96 kappaletta.

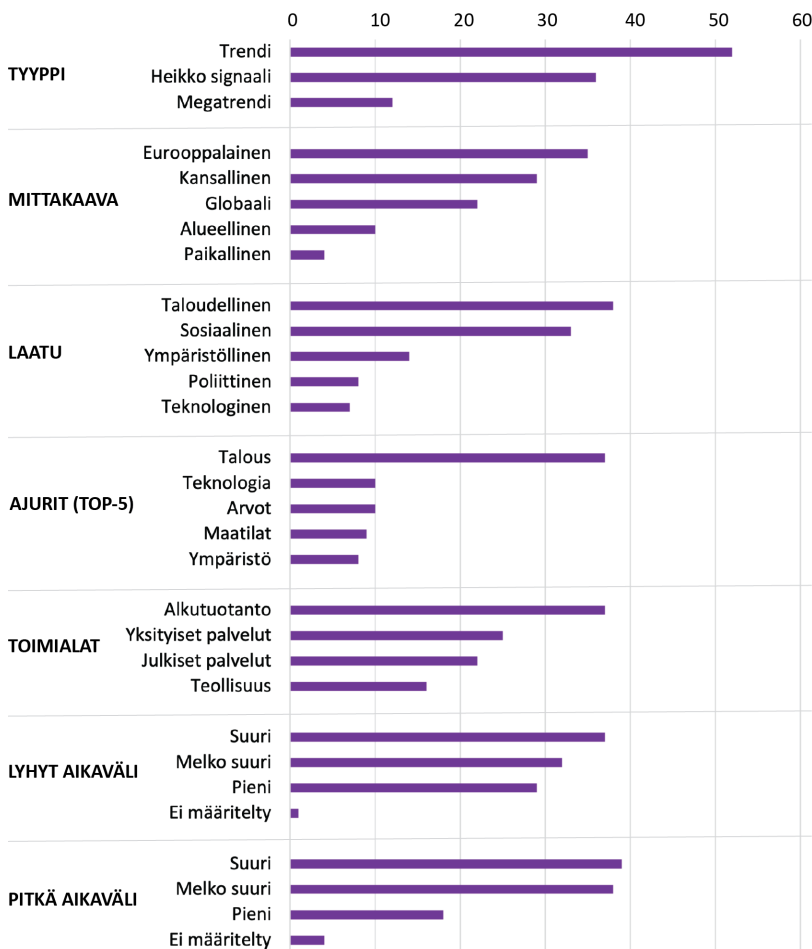
Kolmanneksi tulevaisuutta koskevaa aineistoa etsittiin ennakointia tai tulevaisuudentutkimusta harjoittavien organisaatioiden verkkosivuilta (mm. Copenhagen Institute for Futures Studies, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, SITRA, Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research, IIASA, JRC, Z_punkt, Manchester Institute of Innovation Research, OECD Strategic Foresight Unit). Lisäksi tulevaisuusaineistoa etsittiin erilaisista julkisista aineistoista (kirjat, sanomalehdet, raportit) trendeihin ja tulevaisuuteen liittyvillä avainsanahauilla (esim. trendi, villi kortti, tulevaisuus, skenaario, visio). Tästä aineistosta tunnistettiin 90 erilaista trendiä.

Neljänneksi hankkeen 41 tutkijaa 12 EU-maasta (Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Puola, Ranska, Romania, Saksa, Suomi, Unkari) tunnisti trendejä ja kehityssuuntia kansallisista aineistoista (mm. sanomalehdet, uutiset, verkkosivut, seminaarit). Näin pystyttiin tunnistamaan myös muita kuin englanninkielisiä trendejä. Tällä tavalla tunnistettiin yhteensä 750 trendiä.

Trendihavainnointia tehtiin yhteensä 1 560 kappaletta. Kuhunkin havaintoon liitettiin taustatietoja sekä tietoja odotetuista vaikutuksista: tyyppi (megatrendi, trendi, heikko signaali), mittakaava, laatu, tärkeimmät ajurit, vaikutetut toimialat, merkitys maaseutualueilla lyhyellä (1–10 vuotta) ja pitkällä (10–30 vuotta) aikavälillä, odotetut myönteiset ja kielteiset vaikutukset erilaisiin maaseutualueisiin sekä odotetut vaikutukset maatalouteen, maan saatavuuteen, muuttoliikkeeseen, sosiaalisen pääomaan ja eri sukupuoliin. Kielteisiä ja myönteisiä vaikutuksia arvioitiin maaseudun elinvoiman näkökulmasta, ja molempia tunnistettiin lähes kaikista trendihavainnoista 1–5 kappaletta. Lopullisessa aineistossa oli 1 560 havaintoa trendeistä, 3 485 havaintoa niiden ajureista ja 11 429 erilaista tunnistettua vaikutusta maaseutualueisiin. Vaikutukset kirjattiin avoimina tekstikuvauksina, jotka ryhmiteltiin perinteisen sisällönanalyysin keinoin ilman ennalta määrättyjä luokkia (Hsieh & Shannon 2005). Trendihavainnoissa on päällekkäisyyttä ja yhtäläisyyksiä, joita hyödyntäen ne tiivistettiin abstraktiotasoa nostamalla 195 trendiin niiden esittelyä varten, minkä lisäksi niistä koottiin vielä 60 trendikorttia (www.ruraltrends.eu), mutta vaikutusarviot tehtiin 1 560 alkuperäisestä trendihavainnosta.

Tulokset

Kuvioon 3 on koottu yleistä tietoa tunnistetuista trendeistä. Havaituista kehityssuunnista 52 % oli tyypiltään trendejä, 36 % heikkoja signaaleja ja 12 % megatrendejä. Yli puolet (57 %) kaikista trendeistä oli mittakaavaltaan globaaleja tai eurooppalaisia ja vajaat puolet (43 %) kansallisia, alueellisia tai paikallisia. Peräti 71 % kaikista trendeistä oli laadultaan sosioekonomisia, kun taas ympäristöön (14 %), politiikkaan (8 %) tai teknologiaan (7 %) liittyvät trendit olivat selvästi näitä harvinaisempia.

Kuvio 3. Trendien ominaispiirteitä, % havainnoista (n = 1 560).

Selvästi yleisimmät kaikkien trendien ajurit liittyivät talouteen (19 %), mutta yleisimmät ajurit poikkesivat trendityypeittäin. Megatrendien aju-

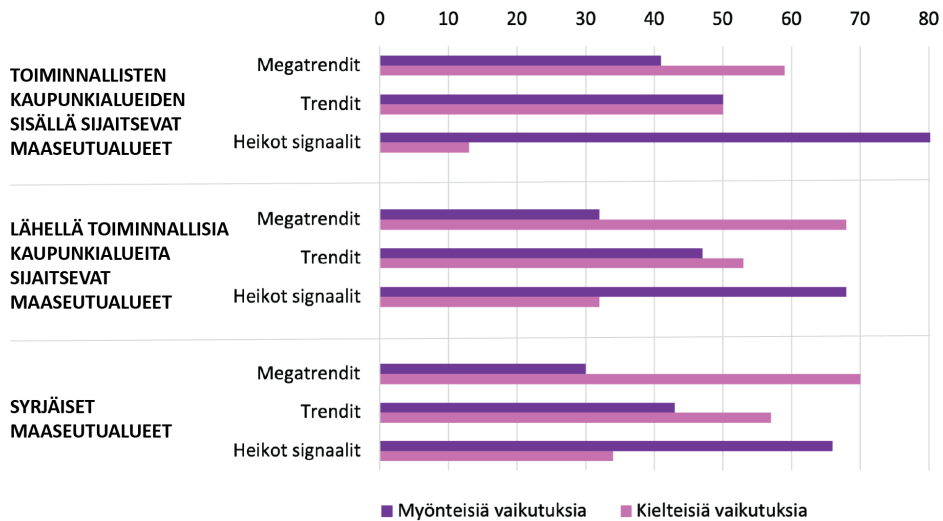
reista peräti 48 % liittyi talouteen, kun taas heikkojen signaalien yleisimmät ajurit liittyivät arvoihin (12 %). Yleisimmin trendien vaikutusten kohteena oli alkutuotanto (37 %). Tunnistettujen trendien vaikutus maaseutualueisiin arvioitiin pitkällä aikavälillä suuremmaksi kuin lyhyellä aikavälillä – ero oli suurin heikkojen signaalien kohdalla. Trendien kirjosta voi päätellä, että *maaseutualueet ovat siis tulevaisuudessakin monenlaisten voimakenttien vaikutuspiirissä eikä niiden tulevaisuutta määritä yksi tai edes muutama harva trendi.*

Trendien alueellinen kohtaanto

Trendien myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia arvioitiin suhteessa kolmenlaisiin maaseutualueisiin: toiminnallisten kaupunkialueiden sisällä sijaitseviin maaseutualueisiin, toiminnallisten kaupunkialueiden lähellä sijaitseviin maaseutualueisiin ja syrjäisiin maaseutualueisiin (esim. Korcellin ym. 2008). Vaikutushavaintoja kertyi 11 427 kappaletta.

Yleisimmät myönteiset vaikutukset koskivat maaseututalouksien kasvua, maallemuuttoa, talouden monipuolistumista, ympäristön tilan parantamista ja sosiaalisen rakenteen parantamista. Yleisimmät kielteiset vaikutukset koskivat puolestaan ympäristön tilan heikentymistä, ristiriitojen yleistymistä, valikoivaa työpaikkojen vähentymistä, tuotantokustannusten nousua ja kannattavuuden heikentymistä sekä alueiden ja toimijaryhmien välisen epätasa-arvon kasvua.

Eri trendityyppien vaikutukset maaseutualueisiin poikkesivat voimakkaasti toisistaan eli niiden alueellinen kohtaanto oli erilainen (kuvio 4). Megatrendeillä on selvästi enemmän kielteisiä kuin myönteisiä vaikutuksia kaikenlaisilla maaseutualueilla ja sitä korostuneemmin, mitä syrjäisemmästä maaseutualueesta on kysymys. Syrjäisillä maaseutualueilla jopa 70 prosentilla megatrendeistä on kielteisiä vaikutuksia ja vain 30 prosentilla myönteisiä vaikutuksia. Trendien alueellinen kohtaanto on samansuuntainen kuin megatrendien, mutta ei yhtä jyrkkäpiirteinen. Sen sijaan heikoilla signaaleilla on kaikentyyppisillä maaseutualueilla selvästi enemmän myönteisiä kuin kielteisiä vaikutuksia. Heikoissa signaaleissa on mukana monia megatrendien ”vastatrendejä”, mikä osaltaan selittää tämän. *Vallitsevat megatrendit ja trendit näyttäisivät siis jarruttavan maaseudun myönteistä kehitystä, kun taas heikot signaalit näyttävät maaseudun suurimpina mahdollisuuksina.*

Kuvio 4. Erityyppisten trendien alueellinen kohtaanto: kuinka suurella osalla ko. trendityypistä oli myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia aluetyypeittäin, %.

Kuviossa 5 on vielä esitetty viisi myönteisintä ja kielteisintä trendiä niiden vaikutusten perusteella erilaisiin maaseutualueisiin. Havaintomäärän perusteella lupaavimmat trendit olivat kaikenlaisilla maaseutualueilla lähes samat: toimintoperustaisten ruokajärjestelmien yleistyminen (mm. luomu, permakulttuuri, uudistava viljely, agroekologia), muuttovirtojen kääntyminen, yhteisöperustaisten ruokajärjestelmien yleistyminen (mm. kumppanuusmaatalous, yhteisöpuutarhat, hankintarenkaat, ruokaneuvostot), digitaalisen talouden kasvu ja kestävyys siirtymän eteneminen. Syrjäisellä maaseudulla yhteisöperustaisten ruokajärjestelmien yleistyminen oli sijalla kuusi, ja näillä alueilla kärkiviisikkoon kuului alueellisen ja paikallisen ruuan yleistyminen. Näiden top 5 -trendien osuus kaikista myönteisistä maaseutuvaikutuksista oli 14–16 % eli suhteellisen pieni. *Maaseudun myönteinen tulevaisuus ei siis synny yhden tai muutaman kehityssuunnan kannattelemana.*

Myös eniten negatiivisia maaseutuvaikutuksia omaavat trendit olivat lähes samoja kaikenlaisilla maaseutualueilla: maaseudun taantumisen jatkuminen, alueiden ja ihmisryhmien välisen epätasa-arvon lisääntyminen sekä väestön ikääntyminen olivat kaikilla alueilla top 5 -trendejä. Ilmastonmuutoksen eteneminen, maatilojen koon kasvu ja väestökadon jatkuminen maaseudulla kuuluivat kärkiviisikkoon kahdella kolmesta aluetyypistä ja olivat lähellä kärkiviisikkoa myös muilla alueilla.

Top 5 -trendien osuus kaikista kielteisistä vaikutuksista oli toiminnallisilla kaupunkialueilla 19 %, niiden läheisillä maaseutualueilla 21 % ja syrjäisillä maaseutualueilla 23 %. Vaikka havaintomäärä aineistossa ei suoraan mittaa trendin merkittävyyttä, tulosten valossa *maaseudun mahdollisuudet näyttäisivät kuitenkin olevan pienemmissä puroissa kuin maaseudun uhkat, jotka muodostuvat sitä harvalukuisemmista trendeistä mitä etäämmäs keskuksista siirrytään.*

	Toiminnallisten kaupunkialueiden sisällä sijaitsevat maaseutualueet	Toiminnallisten kaupunkialueiden lähellä sijaitsevat maaseutualueet	Syrjäiset maaseutualueet
MYÖNTEISET VAIKUTUKSET	1 Toimintoperustaisten ruokajärjestelmien yleistymisen	Toimintoperustaisten ruokajärjestelmien yleistymisen	Toimintoperustaisten ruokajärjestelmien yleistymisen
	2 Muuttovirtojen kääntyminen	Kestävyyssiirtymän eteneminen	Muuttovirtojen kääntyminen
	3 Yhteisöperustaisten ruokajärjestelmien yleistymisen	Muuttovirtojen kääntyminen	Digitaalisen talouden kasvu
	4 Digitaalisen talouden kasvu	Digitaalisen talouden kasvu	Kestävyyssiirtymän eteneminen
	5 Kestävyyssiirtymän eteneminen	Yhteisöperustaisten ruokajärjestelmien yleistymisen	Alueellisen ja paikallisen ruuan lisääntyminen
KIELTEISET VAIKUTUKSET	1 Maaseudun taantumisen jatkuminen	Alueiden ja ihmisten välisen epätasa-arvon lisääntyminen	Alueiden ja ihmisten välisen epätasa-arvon lisääntyminen
	2 Väestön ikääntyminen	Maaseudun taantumisen jatkuminen	Maaseudun taantumisen jatkuminen
	3 Alueiden ja ihmisten välisen epätasa-arvon lisääntyminen	Väestökadon jatkuminen maaseudulla	Väestökadon jatkuminen maaseudulla
	4 Ilmastonmuutoksen eteneminen	Väestön ikääntyminen	Maatilojen koon kasvu
	5 Maatilojen koon kasvu	Ilmastonmuutoksen eteneminen	Väestön ikääntyminen

Kuvio 5. Top 5 -trendit myönteisten ja kielteisten maaseutuvaikutusten osalta (havaintomäärä).

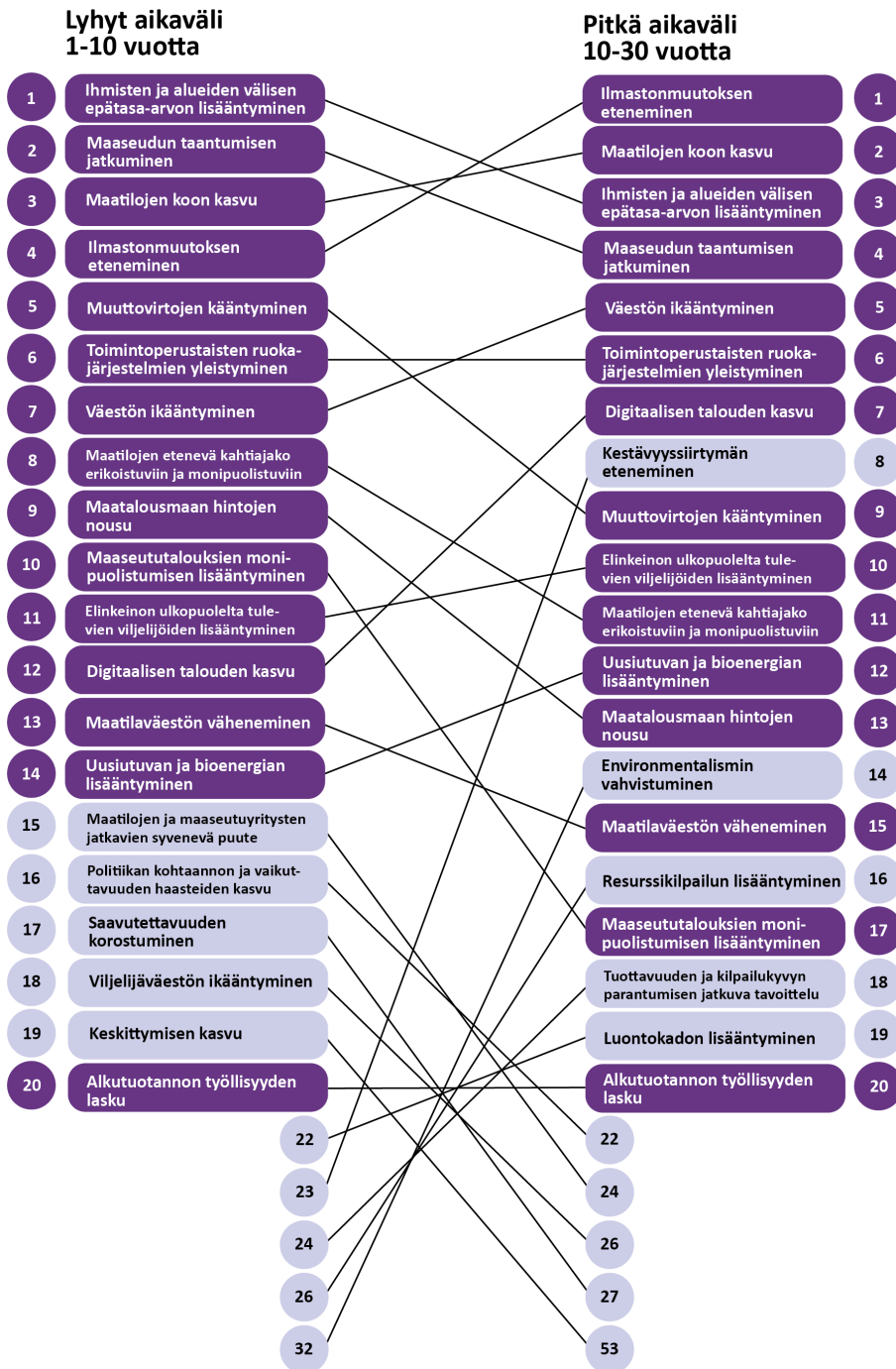
Trendien elinkaari

Kaikilla trendeillä on elinkaari, joka on sidoksissa siihen ajalliseen havaintopisteeseen, josta käsin trendejä arvioidaan (ks. kuvio 1). Kuvioon 6 on poimittu aineistosta niitä trendejä, joiden maaseutuvaikutus on ”suuri” lyhyellä tai pitkällä aikavälillä. Kummastakin on määritetty top 20 -trendit havaintomäärien perusteella. *Lyhyellä aikavälillä* kärkiviisikkoon kuuluivat alueiden ja ihmisten välisen epätasa-arvon lisääntyminen, maaseudun taantumisen jatkuminen, maatilojen koon kasvu, ilmastonmuu-

toksen eteneminen ja muuttovirtojen kääntyminen. *Pitkällä aikavälillä* väestön ikääntyminen syrjäytti muuttovirtojen kääntymisen, mutta muut trendit säilyttivät paikkansa kärkiviisikossa.

Viisi lyhyellä aikavälillä yleistä top 20 -trendiä jäi listan ulkopuolelle pitkällä aikavälillä: maatilojen ja maaseutuyritysten jatkajien syvenevä puute, politiikan tavoitellun alueellisen kohtaannon ja vaikutuksen saavuttamiseen liittyvien haasteiden kasvu, saavutettavuuden korostuminen, viljelijäväestön ikääntyminen ja keskittymisen kasvu. Pitkällä aikavälillä niiden tilalle nousi viisi uutta trendiä: kestävyyssiirtymän eteneminen, environmentalismin vahvistuminen, resurssikilpailun lisääntyminen, tuottavuuden ja kilpailukyvyyn parantamisen jatkuva tavoittelu sekä luontokadon lisääntyminen. Kun monet hiipuvat trendit liittyivät aluekehitykseen ja -politiikkaan, niin monet nousevat trendit puolestaan liittyivät ympäristöön ja luonnonvaroihin. Kolme neljäsosaa lyhyellä aikavälillä merkittävistä trendeistä säilytti asemansa top 20 -trendinä myös pitkällä aikavälillä, joten tämän perusteella *maaseudun merkittävät muutosvoimat – myönteiset ja kielteiset – eivät siis muuttuisi olennaisesti lähitulevaisuudessa*.

Kuviossa 7 on tarkasteltu yleisyyden perusteella sellaisia pitkällä aikavälillä suhteessa lyhyeen aikaväliin eniten nousevia ja laskevia trendejä (top 10), joiden maaseutuvaikutukset arvioitiin ”suuriksi”. Yleisyydessä eniten nousevien trendien kirjo oli varsin suuri sisältäen muun muassa ruokajärjestelmään, luonnonsuojeluun, teollisuuteen, yhteisöllisyyteen ja monipaikkaisuuteen liittyviä kehityskulkuja. Sama laaja kirjo koskee myös eniten laskevia trendejä, jotka kattoivat muun muassa infrastruktuuriin, hyvinvointivaltioon, kaupungistumiseen ja saastumiseen liittyviä trendejä. Eniten nousevia trendejä voisi kuvata sanoilla *uudistuminen, merkityksellisyys* ja *kestävyys*. Eniten laskevia trendejä voisi puolestaan kuvailla sanoilla *perinteiset ja uudet aluekehitysongelmat* ja *-politiikat*. Eniten nousevista trendeistä yli puolet oli laadultaan heikkoja signaaleja, ja eniten laskevista trendeistä 60 % oli trendejä ja megatrendejä. *Maaseudun tulevaisuuden mahdollisuudet liittyisivät tämän tutkimuksen tulosten perusteella vahvasti nykyisiin heikkoihin signaaleihin*.

Kuvio 6. Maaseutuvaikutuksiltaan suuret top 20 -trendit niiden yleisyyden perusteella (havaintomäärä) lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Kuvio 7. Yleisyyden (havaintomäärä) perusteella eniten nousevat ja laskevat trendit pitkällä aikavälillä maaseutuvaikutuksiltaan "suurten" trendien osalta.

Keskustelua ja johtopäätöksiä

Vaikka trendeistä puhutaan ja niihin viitataan julkisessa keskustelussa usein, niiden käyttö esimerkiksi yhteiskuntapolitiikan tienviittana ei ole ongelmattonta. Trendien luonne voi aiheuttaa erilaisia *havainnointiharhoja*. Monet vahvat ja pitkään jatkuneet megatrendit ovat siinä määrin vakiintuneita, että joko niiden olemassaololle tai jatkuvuudelle voidaan sokeutua. Tämä koskee esimerkiksi fossiilitalouden mahdollistamaa kaupungistumista – kaupungistumista ei välttämättä pidetä aikanaan päättyvänä trendinä (esim. Vapaavuori 2011; Antikainen & Holstila 2015; Salmela 2015; HS 2021; Hyvönen 2021; Saarinen 2024) eikä fossiilitaloudestakaan olla luopumassa ilmastonmuutoksen etenemisestä huolimatta (esim. Covert ym. 2016; UN Environment Programme 2023). Toisaalta monet heikot signaalit ovat hyvin paikallisia eivätkä välttämättä edes julkisuuteen uutisoituja, jolloin niiden päätymisen tietyn havainnoitsijan tietoisuuteen voi olla hyvinkin satunnaista. Tällaisia havainnointiharhoja

voidaan pyrkiä välttämään käyttämällä trendianalyysissä *monenlaisia aineistoja ja useita havainnoitsijoita* kuten tässä artikkelissa kuvatussa empiirisessä tutkimuksessa.

Haasteita liittyy havainnoinnin ohella myös trendien *vaikutusten arviointiin*. Laajojen megatrendien vaikutukset voivat olla niin monisyisiä ja alueellisesti erilaisia, että tavanomaisessa ennakointi- tai tutkimushankkeessa niistä pystytään tunnistamaan vain osa ja nekin pintapuolisesti. Toisessa ääripäässä heikoilla signaaleilla on hyvin pienimuotoisia tai vain paikallisia vaikutuksia. Osa heikoista signaaleista sammuu ja osa vahvistuu, minkä lisäksi signaalin elinkaaren alkuvaiheessa on vaikea nähdä, mikä ilmiön vaikutus olisi aikanaan vaikkapa megatrendinä. Luontoa kunnioittava agroekologinen viljelytapa on hyvä esimerkki heikosta signaalista, jonka vaikutustavat tunnetaan kohtalaisen hyvin (van der Ploeg ym. 2019; Helenius ym. 2020; 2021; Iles 2021) mutta joka megatrendiksi kasvaessaan muuttaisi koko ruokajärjestelmää niin perusteellisesti, että kaikkia vaikutuksia on nykyhetkellä vaikea ennakoida, koska vaihtoehtoisia toteutumistapoja ja kehityspolkuja on useita (agroekologiset symbioosit, paikalliset ruokayhteisöt, pelkkä viljelytavan muutos jne.). Toisaalta heikon signaalin kehityskaarta voidaan jatkaa suoraviivaisesti trendiksi ja megatrendiksi ja sortua näin jatkuvuus- tai mittakaavaharhaan, kuten kävi esimerkiksi hyönteisruuan tapauksessa (Turun yliopisto 2016; Rouhiainen 2017; Latva-Teikari & Ala-Renko 2020). Tällaisia harhoja voidaan pyrkiä välttämään käyttämällä *systemaattista analyysikehikkoa, jossa tunnistetaan kaikista tunnistetuista trendeistä muun muassa elinkaarivaihe ja kiinnostuksen kohteena olevat vaikutukset aluetyypeittäin*. Näin toimittiin muun muassa RURALIZATION-hankkeessa.

Trendien tai trendianalyysin tulosten *hyödyntäminen*kään ei ole ongelmattonta. Trendianalyysin tuloksia tarjoillaan usein erilaisina trendilistoina – ja usein nimenomaan megatrendilistoina (mm. SITRA, Z_Punkt, Forbes). Megatrendeistä on maaseutualueille tämän tutkimuksen perusteella enemmän haittaa kuin hyötyä. Tällainen megatrendiharha voi olla maaseudun kannalta vaarallinen, koska se johtaa maaseudun tulevaisuuden kannalta hyödyllisempien heikkojen signaalien ja trendien ohittamiseen sekä todennäköistä synkempään tulevaisuuskuvaan. Riippumatta tarjottavien trendien laadusta niiden käyttökelpoisuus esimerkiksi tietyn maaseutualueen kehittämisessä on epävarma, koska sama trendi voi kohdella erilaisia alueita eri tavoin. Lisäksi jokai-

sella trendillä on monenlaisia vaikutuksia, jotka tulisi huomioida, kuten tässäkin tutkimuksessa tehtiin. Ehkä käyttökelpoisin tapa hyödyntää trendianalyysin tuloksia – kuten vaikkapa RURALIZATION-hankkeen trendikortteja – on *arvioida kattavasti, mistä trendeistä tietty alue, sen toimijat ja sen toiminnot voisivat mahdollisesti hyötyä tai mihin tulisi varautua.*

Mihin siis kannattaa panostaa maaseutualueiden tulevaisuustyössä? Ensimmäinen vastaus on, että *tulevaisuustyöhön* yleisesti. Kaikki nykyhetken päätösten ja valintojen vaikutukset toteutuvat tulevaisuudessa. Mitä monipuolisemmin vaihtoehtoisista tulevaisuuksista ollaan tietoisia, sitä parempia valintoja nykyhetkessä kyetään tekemään. Richard Slaughter (1993a, 290–291) on kuvannut, että minkä tahansa valinnan tekeminen nykyhetkessä vaatii perusteluja ja perustelut puolestaan edellyttävät tietoisiksi tulevista tulevaisuuden vaihtoehtoista; tämä on myös helpompaa ja halvempaa kuin väärin valintojen ja kriisien hoitaminen jälkikäteen. Tulevaisuustyöstä voi esimerkiksi lupaavia trendejä tutkimalla syntyä tietyn maaseutualueen jaettu visio, jonka ohjaamana tulevaisuuteen kuljetaan yhdessä ja samansuuntaisesti eikä yksin ja hapuillen.

Toinen vastaus on, että erityisen tärkeää maaseutualueiden tulevaisuustyössä on *omaehtoisuus ja itseymmärrys*. Maaseudut eivät ole kaupunkikeja rakenteensa, toimintojensa eivätkä yhteisöjensä puolesta, eikä kaupunkiparadigman käyttäminen maaseudun tulevaisuustyössä edistä tietoisiksi tulevista maaseudun omista mahdollisuuksista. Megatrendit edustavat pääosin kaupunkiparadigmaa, koska ne ovat kansakuntien enemmistöjen ylläpitämiä kehityskulkuja, ja maaseutu on kaikissa teollistuneissa yhteiskunnissa vähemmistö. Megatrendien varassa elävä maaseutu kuihtuu eikä löydä omia tulevaisuuspolkujaan eikä ajan virrassa avautuvia mahdollisuuksiaan. Jotta maaseutu pääsisi irtautumaan nykyisestä resurssiperiferian, työvoimahautomon ja virkistysalueen roolistaan yhteiskunnassa, sen tulisi kyetä löytämään ja ottamaan uudenlainen asema yhteiskunnassa – eikä se synny megatrendien varassa.

Ottaen huomioon, että maaseudun myönteisen tulevaisuuden kannalta tulevaisuudessa eniten vahvistuvat trendit liittyivät tutkimuksen mukaan uudistumiseen, merkityksellisyteen ja kestävyYTEEN, uudenlaisen kehityspolun löytymiseen on olemassa mahdollisuuksia. Mahdollisuuden hyödyntäminen vaatii kuitenkin maaseudun toimijoiden omaehtoista tulevaisuustyötä ja huomion kiinnittämistä valmiiden ja helppojen megatrendilistojen sijaan heikkoihin signaaleihin ja trendeihin. Slaughter

(1993b, 849) kiteyttää asian mainiosti: ”Jos kuitenkin hyväksymme sen, että maailmasta ei ole olemassa yhtä luotettavaa totuutta, siitä seuraa se, että yksittäiset ihmiset ja organisaatiot pärjäisivät paremmin suunnitelmalla oman räätälöidyn trendianalyysinsä – rakentamalla oman toimintaympäristöanalyysin, kehittämällä omat arviointikriteerit, luomalla oman toimintamallin ja tekemällä itse päätelmiä muutosdynamikasta.”

Kirjallisuus

- Ansoff, I. 1975. Managing strategic surprise by response to weak signals. *California Management Review* 18:2, 21–33. <https://doi.org/10.2307/41164635>
- Antikainen, J. & Holstila, E. 2015. Onko maallamme malttia kaupungistua? Kaupunkipolitiikan tiekartta. Raportti. MDI. Saatavissa: https://www.mdi.fi/wp-content/uploads/2022/05/Onko_maallamme_malttia_kaupungistua.pdf (Viitattu 9.6.2025.)
- Covert, T., Greenstone, M. & Knittel, C. R. 2016. Will we ever stop using fossil fuels? *Journal of Economic Perspectives* 30:1, 117–138. <https://doi.org/10.1257/jep.30.1.117>
- Dufva, M., Hellström, E., Hietaniemi, T., Hämäläinen, T., Ikäheimo, H.-P., Lähdemäki-Pekkinen, J., Poussa, L., Solovjew-Wartiovaara, A., Vataja, K. & Wäyrynen, A. 2020. Megatrendit koronan valossa. Suomen itsenäisyyden juhluvuoden rahasto, Helsinki: Saatavissa: <https://www.sitra.fi/app/uploads/2020/10/megatrendit-koronan-valossa.pdf> (Viitattu 9.6.2025.)
- Dufva, M. & Rekola, S. 2023. Megatrendit 2023: Ymmärrystä yllätysten aikaan. SITRA, Helsinki. Saatavissa: https://www.sitra.fi/wp/wp-content/uploads/2023/01/sitra_megatrendit-2023_ymmarrysta-yllatysten-aikaan.pdf (Viitattu 9.6.2025.)
- Eskelinen, H. & Niiranen, K. 2003. Itä-Suomen talouskehityksen pitkä linja ja nykyiset ongelmat. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 1/2003, 43–58. Saatavissa: <https://taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak12003/kak12003eskelinen.pdf> (Viitattu 9.6.2025.)
- FAO 2018. The state of agricultural commodity markets 2018: Agricultural trade, climate change and food security. Rome. Saatavissa: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/2263cf55-1ad8-4121-929d-bd9d34f786e0/content> (Viitattu 9.6.2025.)
- Helenius, J., Hagolani-Albov, S. E. & Koppelmäki, K. 2020. Co-creating agroecological symbioses (aes) for sustainable food system networks. *Frontiers of Sustainable Food Systems* 4, e588715. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2020.588715>
- Helenius, J., Hagolani-Albov, S. & Koppelmäki, K. 2021. Ruokajärjestelmän kestävyysmuutos: Elinvoimaa agroekologisista symbiooseista. *Maaseutututkimus* 29:1, 84–105. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/109036>
- Hienonen, K. 2011. Maaseutu tulevaisuuden merkitysyhteiskunnassa. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, Helsinki. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/app/uploads/2017/02/SelvityksiC3A42052-2.pdf> (Viitattu 9.6.2025.)

- HS 2021. Pandemia ei pysäytä kaupungistumista. Pääkirjoitus. Helsingin Sanomat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008008405.html> (Viitattu 9.6.2025.)
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. 2005. Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research* 15:9, 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Hyvönen, U. 2021. Kaupungistuminen ei pysähdy. Blogikirjoitus. STTK. Saatavissa: <https://www.sttk.fi/2021/11/26/37080/> (Viitattu 9.6.2025.)
- Iles, A. 2021. Can Australia transition to an agroecological future? *Agroecology and Sustainable Food Systems* 45:1, 3–41. <https://doi.org/10.1080/21683565.2020.1780537>
- Johnsson, F., Kjärstad, J. & Rootzén, J. 2019. The threat to climate change mitigation posed by the abundance of fossil fuels. *Climate Policy* 19:2, 258–274. <https://doi.org/10.1080/14693062.2018.1483885>
- Kim, S., Kim, Y.-E., Bae, K.-J., Choi, S.-B., Park, J.-K., Koo, Y.-K., Park, Y.-W., Choi, H.-K., Kang, H.-M. & Hong, S.-W. 2013. NEST: A quantitative model for detecting emerging trends using a global monitoring expert network and Bayesian network. *Futures* 52, 59–73. <http://dx.doi.org/10.1016/j.futures.2013.08.004>
- Kirk, R. W., Bolstad, P. V. & Manson, S. M. 2012. Spatio-temporal trend analysis of long-term development patterns (1900–2030) in a Southern Appalachian County. *Landscape and Urban Planning* 104, 47–58. <https://dx.doi.org/10.1016/j.landurbplan.2011.09.008>
- Kitao, S. & Yamada, T. 2024. The time trend and life-cycle profiles of consumption. *Review of Economics of the Household*. <https://doi.org/10.1007/s11150-024-09710-z>
- Kondratieff, N. D. & Stolper, W. F. 1935. The long waves in economic life. *Review of Economics and Statistics* 17:6, 105–115. <https://www.jstor.org/stable/1928486> (Viitattu 9.6.2025.)
- Korcelli, P., Korcelli-Olejniczak, E. & Kobubek, E. 2008. Typologies of European urban – rural regions: A review and assessment. *Geographia Polonica* 81:2, 25–42.
- Kuhmonen, T. & Niittykangas, H. 2008. Maaseudun tulevaisuus: Ajattelun käsikirja. Maahenki, Helsinki.
- Latva-Teikari, K. & Ala-Renko, K. 2020. Suomalainen ei ole vielä valmis sirkansyöjäksi – hype hyytyi kolmessa vuodessa. Artikkelii. YLE. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-11214386> (Viitattu 9.6.2025.)
- Lenzen, M., Moran, D., Kanemoto, K., Foran, B., Lobefaro, L. & Geschke, A. 2012. International trade drives biodiversity threats in developing nations. *Nature* 486, 119–112. <https://doi.org/10.1038/nature11145>
- Liobikiene, G., Chen, X., Streimikiene, D. & Balezentis, T. 2020. The trends in bioeconomy development in the European Union: Exploiting capacity and productivity measures based on the land footprint approach. *Land Use Policy* 91, e104375. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104375>
- Mannermaa, M. 1999. Tulevaisuuden hallinta: Skenaariot strategiatyöskentelyssä. WSOY, Porvoo.
- Mannermaa, M. 2004. Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus. WSOY, Helsinki.

- Myllylä, S. 2023. Kohtuutalouden vaihtoehto: Talousajattelun uusi aika nousemassa globaalien kriisien keskeltä. Maaseudun Sivistysliitto, Helsinki. Saatavissa: <https://ajatuspajaalkio.fi/wp-content/uploads/sites/2/2023/06/KohtuutaloudenVaihtoehtoFinal-1.pdf> (Viitattu 9.6.2025.)
- Myrskylä, P. 2007. Kaskipelloilta palveluyhteiskuntaan – 90 vuotta elinkeinorakenteen muutosta. Artikkel. Tilastokeskus. Saatavissa: <https://stat.fi/tup/suomi90/helmikuu.html> (Viitattu 9.6.2025.)
- Naisbitt, J. 1982. Megatrends: Ten new directions transforming our lives. New York: Warner Books.
- Naughtin, C. K., Schleiger, E., Bratanova, A., Terhorst, A. & Hajkowicz, S. 2024. Forty years in the making: A systematic review of the megatrends literature. *Futures* 157, e103329. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2024.103329>
- Nefiodow, L. & Nefiodow, S. 2017. The sixth Kondratieff: The new long wave in the global economy. Second edition. CreateSpace Independent Publishing Platform, Sankt Augustin.
- OECD 2022. OECD Tourism trends and policies 2022. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/a8dd3019-en>
- Oksa, J. 1994. Maaseudun uusi rakenne. Teoksessa Oksa, J. (toim.). Syrjäisen maaseudun uudet kerrostumat. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 110. Joensuun yliopisto, Joensuu. 9–18.
- Pöllänen, M., Viri, R. & Liimatainen, H. 2022. Trendiekstrapolointi ja s-käyräanalyysi. Teoksessa Aalto, H-K., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki, M. & Pöllänen, M. (toim.). Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, Turku, 125–142. Saatavissa: <https://tulevaisuus.fi/wp-content/uploads/2022/03/tva-1-2022-pollanen-et-al.pdf> (Viitattu 9.6.2025.)
- Raymond, M. 2010. The trend forecaster's handbook. Laurence King Publishing, London.
- Rouhiainen, T. 2017. Tältä maistuu marinoitu sirkka – 70 prosenttia suomalaisista ottaisi hyönteiset ruokapöytänsä. Artikkel. Ilta-Sanomat. Saatavissa: <https://www.is.fi/ruokala/ajankohtaista/art-2000005041452.html> (Viitattu 9.6.2025.)
- Rubin, A. 2004. Trendianalyysi tulevaisuudentutkimuksen menetelmänä. TOPI – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaalit. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Saatavissa: <https://tulevaisuus.fi/metodit/toimintaymparistonmuutosten-tarkastelu/trendianalyysi-tulevaisuudentutkimuksen-menetelmana/> (Viitattu 9.6.2025.)
- Saarinen, M. 2024. Murheellisten talojen maa. Artikkel. Helsingin Sanomat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/talous/art-2000010874623.html> (Viitattu 9.6.2025.)
- Salmela 2015. Kaupunkien kasvu elättää Suomea – ”Uusimaa maksaa viulut”. Artikkel. Helsingin Sanomat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000002815518.html> (Viitattu 9.6.2025.)
- Saritas, O. & Smith, J. E. 2011. The big picture – trends, drivers, wild cards, discontinuities and weak signals. *Futures* 43, 292–312. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2010.11.007>
- Schwarz, J. O., Kroehl, R. & von der Gracht, H. A. 2014. Novels and novelty in trend research – Using novels to perceive weak signals and transfer frames of reference. *Technological Forecasting and Social Change* 84, 66–73. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2013.09.007>

- Sen, Z. 2017. Innovative trend methodologies in science and engineering. Springer, Cham.
- Slaughter, R. 1993a. Futures concepts. *Futures* 25:3, 289–314.
[https://doi.org/10.1016/0016-3287\(93\)90138-J](https://doi.org/10.1016/0016-3287(93)90138-J)
- Slaughter, R. 1993b. Looking for the real 'megatrends'. *Futures* 25:8, 827–849.
[https://doi.org/10.1016/0016-3287\(93\)90033-P](https://doi.org/10.1016/0016-3287(93)90033-P)
- Soeder, D. J. 2021. Fossil fuels and climate change. Teoksessa *Fracking and the Environment*. Springer, Cham. 155–185. https://doi.org/10.1007/978-3-030-59121-2_9
- Tervo, H. 2010. Cities, hinterlands and agglomeration shadows: spatial developments in Finland during 1880–2004. *Explorations in Economic History* 47, 476–486.
<https://doi.org/10.1016/j.eeh.2010.05.002>
- Tervo, H. 2023. Kaupungistuminen ja alueiden väliset tuloerot Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 88:3, 305–314. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023061454859>
- Toffler, A. 1991. *Powershift: Knowledge, wealth, and violence at the edge of the 21st century*. New York: Bantam Books.
- Turun yliopisto 2016. Suomalaiset ovat kiinnostuneita hyönteisruoasta – hyönteiset halutaan lautaselle jauhettuina. *Mediatiedote*. Turun yliopisto. Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/mediatiedote/suomalaiset-ovat-kiinnostuneita-hyonteisruoasta-hyonteiset-halutaan> (Viitattu 9.6.2025.)
- UN Environment Programme 2023. Governments plan to produce double the fossil fuels in 2030 than the 1.5°C warming limit allows. Press release. United Nations Environment Programme UNEP. Saatavissa: <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/governments-plan-produce-double-fossil-fuels-2030-15degc-warming> (Viitattu 9.6.2025.)
- van der Ploeg, J. D., Barjolle, D., Bruil, J., Brunori, G., Madureira, L. M. C., Dessein, J., Drag, Z., Fink-Kessler, A., Gasselin, P., de Molina, M. G., Grolach, K., Jürgens, K., Kinsella, J., Kirwan, J., Knickel, K., Lucas, V., Marsden, T., Maye, D., Migliorini, P., Milone, P., Noe, E., Nowak, P., Parrott, N., Peeters, A., Rossi, A., Schermer, M., Ventura, F., Visser, M. & Wezel, A. 2019. The economic potential of agroecology: Empirical evidence from Europe. *Journal of Rural Studies* 71, 46–61.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.09.003>
- Vapaavuori, J. 2011. Kaupungistumisen hallinta on avainasemassa. *Mielipidekirjoitus*. Helsingin Sanomat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004800226.html> (Viitattu 9.6.2025.)
- Wilenius, M. & Casti, J. 2015. Seizing the X-events: The sixth K-wave and the shocks that may upend it. *Technological Forecasting and Social Change* 94, 335–349.
<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2014.12.003>
- World Bank 2023. World Bank Open Data. Saatavissa: <https://data.worldbank.org> (Viitattu 9.6.2025.)

Liite 1. Euroopan maaseutuun vaikuttavat trendit: 1 560 trendi-havaintoa tiivistettynä 195 trendiksi. Luokittelu tehty Euroopan, ei Suomen tasolla; n = havaintomäärä.

N:o	Nimi	Tyyppi	N:o	Nimi	Tyyppi
1	Agroekologian yleistyminen	Heikko signaali	50	Pop-up-kulttuurin vahvistuminen	Heikko signaali
2	Alueiden välisten verkostojen vahvistuminen	Heikko signaali	51	Postkonsumerisin vahvistuminen	Heikko signaali
3	Asumismielitymysten muuttuminen	Heikko signaali	52	Postmateriaalisiin vahvistuminen	Heikko signaali
4	Biotalouden laajentuminen	Heikko signaali	53	Ruokaan liittyvien terveysriskien lisääntyminen	Heikko signaali
5	Ekokyliin lisääntyminen	Heikko signaali	54	Ruokaan liittyvän itsensä määräämisöikouden vahvistuminen	Heikko signaali
6	Elinkeinon ulkopuolelta tulevien viljelijöiden lisääntyminen	Heikko signaali	55	Sosiaalisen maatalouden paradigmian vahvistuminen	Heikko signaali
7	Eläinten hyvinvoinnin korostuminen	Heikko signaali	56	Sosiaalisten innovaatioiden lisääntyminen	Heikko signaali
8	Epäviraalisen asumisen yleistyminen	Heikko signaali	57	Talon- ja maanvaltauksen yleistyminen	Heikko signaali
9	Hallitsevan ruokaregimian vahvistuminen	Heikko signaali	58	Teknouruan yleistyminen	Heikko signaali
10	Harmaan talouden kasvu	Heikko signaali	59	Titusjärjestelyjen jatkuminen	Heikko signaali
11	Heimoutuneen elämäntavan yleistyminen	Heikko signaali	60	Työajan lyhentyminen	Heikko signaali
12	Hitaan ruuan ja hitaan elämän yleistyminen	Heikko signaali	61	Uberisaation kasvu	Heikko signaali
13	Huoltovarmuuden korostuminen	Heikko signaali	62	Uudenlaisten hoivapalvelujen yleistyminen	Heikko signaali
14	Ilmakehän hiilen sidonnan kasvu	Heikko signaali	63	Uusien innovaatioiden merkityksen kasvu	Heikko signaali
15	Jakeluperustaisten ruokajärjestelmien yleistyminen	Heikko signaali	64	Uusien liikkumisjärjestelmien kasvu	Heikko signaali
16	Kaupunkialueiden lisääntyvä turvallisuus	Heikko signaali	65	Vaihtoehtoisten elämäntapojen yleistyminen	Heikko signaali
17	Kestävien ruokajärjestelmien yleistyminen	Heikko signaali	66	Vapaaehtoismatkailun kasvu	Heikko signaali
18	Kestävyys siirtymän eteneminen	Heikko signaali	67	Vastakaupungistumisen laajentuminen	Heikko signaali
19	Kestävän matkailun kasvu	Heikko signaali	68	Verkkokaupan kasvu	Heikko signaali
20	Kiertotalouden laajentuminen	Heikko signaali	69	Vähemmistöjen oikeuksien vahvistuminen	Heikko signaali
21	Kohtuutalouden yleistyminen	Heikko signaali	70	Yhteiskunnallisten yntysten ja yrittäjien lisääntyminen	Heikko signaali
22	Liikkuvien palveluiden lisääntyminen	Heikko signaali	71	Yhteistyöhön perustuvan ongelmanratkaisun yleistyminen	Heikko signaali
23	Luonnon- ja kulttuuriperinnön merkityksen kasvu	Heikko signaali	72	Yhteisöllisen toiminnan laajentuminen	Heikko signaali
24	Luonnonläheisen elämäntavan yleistyminen	Heikko signaali	73	Yhteisöperustaisen ruokajärjestelmien yleistyminen	Heikko signaali
25	Luonnonsuojelun laajeneminen	Heikko signaali	74	Yksilöllisen hyvinvoinnin korostuminen	Heikko signaali
26	Luovan talouden kasvu	Heikko signaali	75	Yhtyskustereiden ja -ekosysteemien ylkeistyminen	Heikko signaali
27	Maahanmuuttajien kotouttamistarpeen kasvu	Heikko signaali	76	Yöaikaisen talouden kasvu	Heikko signaali
28	Maalaisen elämäntavan yleistyminen	Heikko signaali	77	Antroposeenin aikakauden jatkuminen	Megatrendi
29	Maanviljelyn yleistyminen elämäntapana	Heikko signaali	78	Elinikäisen oppimisen yleistyminen	Megatrendi
30	Maaseudun edullisen asumisen houkuttavuuden kasvu	Heikko signaali	79	Fossiilitalouden jatkuminen	Megatrendi
31	Maaseudun energiayhteisöjen yleistyminen	Heikko signaali	80	Geopolitiikan muutos	Megatrendi
32	Maaseudun kakkosaseutojen ja kesämökkien lisääntyminen	Heikko signaali	81	Globalisaation jatkuminen	Megatrendi
33	Maaseudun käsitöläisten lisääntyminen	Heikko signaali	82	Ilmastonmuutoksen eteneminen	Megatrendi
34	Maaseudun vapaaehtoistoiminnan lisääntyminen	Heikko signaali	83	Kaupungistumisen jatkuminen	Megatrendi
35	Maaseudun yhteisöllisten tilojen lisääntyminen	Heikko signaali	84	Kaupunki- ja maaseutualueiden vahvistuva eriytyminen	Megatrendi
36	Maaseutua uudistavien ratkaisujen ("smart") yleistyminen	Heikko signaali	85	Liikenteen kasvu	Megatrendi
37	Maaseutulaboratorioiden ja -observatorioiden lisääntyminen	Heikko signaali	86	Neljännentoolisen vallankumouksen laajentuminen	Megatrendi
38	Metsien ekologisen merkityksen kasvu	Heikko signaali	87	Ruuan kysynnän kasvu	Megatrendi
39	Metsien omistajuuden muutos	Heikko signaali	88	Sosiaalisen median merkityksen kasvu	Megatrendi
40	Mikro- ja pienten yksiköiden mkyksen kasvu	Heikko signaali	89	Sään ääni-ilmioiden yleistyminen	Megatrendi
41	Monipaikkaisen asumisen yleistyminen	Heikko signaali	90	Työ- ja vapaa-ajan lisääntyvä sekoittuminen	Megatrendi
42	Nykyajan nomadiin lisääntyminen	Heikko signaali	91	Väestön ikääntyminen	Megatrendi
43	Omaavaruuden merkityksen kasvu	Heikko signaali	92	Väestönkasvun jatkuminen	Megatrendi
44	Osuus kuntien vahvistuva rooli	Heikko signaali	93	Yhteiskunnan etenevä kahtajakko: maallistuminen tai uskonollisi	Megatrendi
45	Paikkabrändäyksen yleistyminen	Heikko signaali	94	Yksilöllistymiskehityksen jatkuminen	Megatrendi
46	Paikkaidenteitin merkityksen kasvu	Heikko signaali	95	Alkutuotannon työllisyyden lasku	Trendi
47	Pandemioiden ja epidemioiden lisääntyminen	Heikko signaali	96	Alueellisen ja paikallisen ruuan lisääntyminen	Trendi
48	Peninematkailun kasvu	Heikko signaali	97	Alueiden ja ihmisryhmien välisen epätasa-arvon lisääntyminen	Trendi
49	Politiikan kohtaannon ja vaikuttavuuden haasteiden kasvu	Heikko signaali	98	Ammatillisten ja vertaisverkostojen merkityksen kasvu	Trendi

N:o	Nimi	Tyyppi	N:o	Nimi	Tyyppi
99	Deindustrialisaation eteneminen	Trendi	148	Maatilojen uudenlaisten riskien lisääntyminen	Trendi
100	Demo-tilaisuuksien ja uutuuksien lisääntyminen	Trendi	149	Markkinavaihteluiden kasvu	Trendi
101	Digitaalisen talouden kasvu	Trendi	150	Merkitys- ja elämystalouden kasvu	Trendi
102	Ekotehokkuuden parantuminen	Trendi	151	Metsäkadon lisääntyminen	Trendi
103	Elintarvikkeiden kauppavirtojen muuttuminen	Trendi	152	Muuttovirtojen kääntyminen	Trendi
104	Elämänlaadun merkityksen korostuminen	Trendi	153	Nuorten viljelijöiden lisääntyvät vaikeudet	Trendi
105	Energian kysynnän kasvu	Trendi	154	Oligopolististen markkinoiden lisääntyminen	Trendi
106	Environmentalismin vahvistuminen	Trendi	155	Opetusmaatilojen lisääntyminen	Trendi
107	Erilaisuutta hyödyntävien kumppanuuksien lisääntyminen	Trendi	156	Paikallisuuden paradigman vahvistuminen	Trendi
108	Etätyön yleistymisen	Trendi	157	Pendelöinnin yleistymisen	Trendi
109	Hajautumisen lisääntyminen	Trendi	158	Politiittisen epävakauden ja hajaantumisen lisääntyminen	Trendi
110	Hallintaan liittyvien ongelmien ja ristiriitojen lisääntyminen	Trendi	159	Protektionismin lisääntyminen	Trendi
111	Hopeatalouden kasvu	Trendi	160	Puutavaran kysynnän kasvu	Trendi
112	Hyvinvointivaltion rapautuminen	Trendi	161	Resilienssin eli toimintakyvyn säilyttämisen merkityksen kasvu	Trendi
113	Infrastruktuurin merkityksen kasvu	Trendi	162	Resurssikilpailun lisääntyminen	Trendi
114	Jakamistalouden kasvu	Trendi	163	Ruokahävikin pienentäminen	Trendi
115	Julkisen sektorin roolin pienentyminen	Trendi	164	Ruokajärjestelmän läpinäkyvyyden lisääntyminen	Trendi
116	Julkisten hyödykkeiden merkityksen kasvu	Trendi	165	Ruokamarkkinoiden etenevä kahtajako: hinta tai laatu	Trendi
117	Kaupunkialueiden laajentuminen	Trendi	166	Ruokamatkailun kasvu	Trendi
118	Kaupunkien kehysalueiden laajentuminen	Trendi	167	Ruokavalioperustisten ruokajärjestelmien yleistymisen	Trendi
119	Kehityspotentiaalinen laajempi hyödyntäminen	Trendi	168	Saastumisen lisääntyminen	Trendi
120	Keikkatalouden kasvu	Trendi	169	Saavutettavuuden korostuminen	Trendi
121	Keinotulotalouden kasvu	Trendi	170	Sektorikohtaisten politiikkojen lisääntyvä yhdyntymisen	Trendi
122	Keskiniäsiirpävyyden vahvistuminen	Trendi	171	Sosiaalisen pääoman merkityksen kasvu	Trendi
123	Keskittymisen kasvu	Trendi	172	Sosio-ekonomisten paradigmojen lisääntyvä kilpailu	Trendi
124	Kestävien elämäntapojen yleistymisen	Trendi	173	Sukupuoliroolin muutos	Trendi
125	Kotipuutarhojen yleistymisen	Trendi	174	Sähköisen asioinnin yleistymisen	Trendi
126	Liiketoiminnan omistajuuden muuttuminen	Trendi	175	Sääntelyn ja erilaisten tukien lisääntyminen	Trendi
127	Luontokadon lisääntyminen	Trendi	176	Talouksen jatkuva tavoittelu	Trendi
128	Luontomatkailun kasvu	Trendi	177	Tee se itse -liikkeen kasvu	Trendi
129	Lähiomailun kasvu	Trendi	178	Tietotalouden kasvu	Trendi
130	Maan muuttuminen investointihyödykkeeksi	Trendi	179	Tuontakilpailun lisääntyminen	Trendi
131	Maanomistuksen pirstoutumisen jatkuminen	Trendi	180	Tuotantopaperustisten ruokajärjestelmien yleistymisen	Trendi
132	Maanparannuksen ja -hoidon lisääntyminen	Trendi	181	Tuottavuuden ja kilpailukyyn parantamisen jatkuva tavoittelu	Trendi
133	Maaseudun taantumisen jatkuminen	Trendi	182	Työvoiman muuttuva kysyntä	Trendi
134	Maaseudun tapahtumamatkailun kasvu	Trendi	183	Työvoimapulan paheneminen	Trendi
135	Maaseutuliikunnan ja -seikkailujen suosion kasvu	Trendi	184	Täsmävilljelyn yleistymisen	Trendi
136	Maaseutumatkailun kasvu	Trendi	185	Uusien teknologian sovellusten lisääntyminen	Trendi
137	Maaseututalouksien monipuolistumisen lisääntyminen	Trendi	186	Uusiutuvan ja bioenergian lisääntyminen	Trendi
138	Maatalouden ympäristöpolitiikan vahvistuminen	Trendi	187	Uusliberalismin vahvistuminen	Trendi
139	Maataloumaan hintojen nousu	Trendi	188	Valmisruokien yleistymisen	Trendi
140	Maatalousalueiden edullisuuden muuttuminen	Trendi	189	Viljelijäväestön ikääntyminen	Trendi
141	Maatilamatkailun kasvu	Trendi	190	Viljelyn voimaperäisyyden kasvu ja menetelmien muutos	Trendi
142	Maatiläväestön väheneminen	Trendi	191	Villiuuan yleistymisen	Trendi
143	Maatiloista yritysiksi ja viljelijöistä johtajiksi	Trendi	192	Voimaannuttamisen yleistymisen	Trendi
144	Maatilojen etenevä kahtajako erikoistuvien ja monipuolistavien	Trendi	193	Väestökadon jatkuminen maaseudulla	Trendi
145	Maatilojen ja maaseutuyritysten jatkajien syvenevä puute	Trendi	194	Ympäristövaikutusten ulkoistamisen yleistymisen	Trendi
146	Maatilojen koon kasvu	Trendi	195	Yrittäjyyden yleistymisen maaseudulla	Trendi
147	Maatilojen pirstoutumisen jatkuminen	Trendi			